

VİYOLONSELİN MÜZİK TARİHİNDEKİ YERİ, TARİHSEL GELİŞİMİ

Aynı zamanda Çello şeklinde de ifade edilen Viyolonsel, Fransızca'da Violoncell (Violonsel), İtalyanca, İngilizce ve Almanca'da Violoncello (Violonçello) ya da Cello (Çello) şeklinde telaffuz edilir.

Ses yüksekliği olarak viyoladan bir oktav pes ses ürettiği için, solo ve eşlik enstrümanı olan viyolonselın notasyonunda viyoladan farklı olarak dördüncü çizgi Fa anahtarı kullanılır. Daha ince notalar ve orta register (ses bölgesi) için dördüncü çizgi Do anahtarı, daha inceleri içinse Sol anahtarı kullanılır. Olgun bir ses rengine sahiptir.

Çalış tekniği açısından keman ve violadan farklı bir teknik uygulanır. Cüssesinin büyüklüğü nedeniyle oturarak çalınır ve yaklaşık 30 derecelik bir açıyla müzisyenin bacakları arasından omuzuna doğru dayanır. Tel düzeneği olarak dört tellidir, sırasıyla (inceden kalına) La,Re,Sol ve Do. Sesi çok yumuşak ve içten gelir. Tüm yaylı çalgılar ailesinin içinde insan sesine en yakın çalgı olarak kabul edilir. Bu nedenle klasik batı müziği dışında, Türk musikisi, oryantal müzik (doğu müziği) ve caz müziğinde de kullanılır.

Kabaca, La teli tutkulu ve dramatik sesleri, Re teli daha yumuşak bir renkte, hüznü, içe kapanık bir hal sergiler. Sol ve Do telleri ise birbirine yakın dolgun ve zengin bir renge sahiptirler.

Orkestralarda genel olarak viyolonsel, kontrabas ile bas partilerini oktav farkı ile beraberce seslendirirler de, böylesine pürüzsüz bir sese sahip olan bir çalgının bununla yetinmesi doğru olmaz. Bu nedenle zaman içerisinde viyolonsel çalgısının sesinin

derinliklerinin keşfedilmesi ve müzikte meydana gelen gelişmeler neticesinde bu enstrüman orkestralarda güçlü, lirik, dramatik anlarda esere dokunaklılık katması amacıyla çeşitli görevler almıştır. Genelde eserin ana teması çalındığı zaman etkin roller almaktadır.

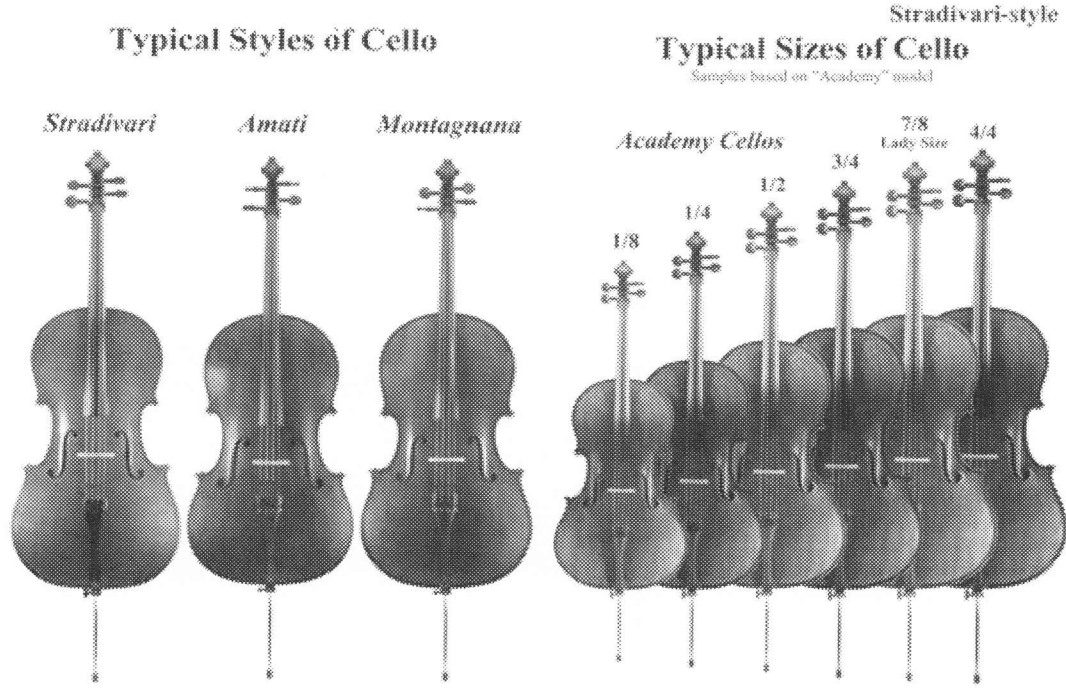
Zaman zaman, orkestra içerisinde gruplara bölünerek, eşlik ve solo partiyonların çalınması konusunda görev alırlar. Tıpkı orkestra genelinde olduğu gibi burada da solo partisini çalan viyolonsel sanatçısına solist, eşlik partisini çalan geri kalan gruba tutti ya da genelden farklı ve sadece viyolonsel grubuna ait bir tanımlama olan celli adı verilir.

Viyolonsel müzikal anlatım açısından insan sesine en yakın enstrüman olması özelliği ile orkestralarda sanki bir şan partisi gibi görevler alır. Onun o yumuşak renkli tonu, müzikal anlatımı en içten ifadelerle vurguluyabilir. Seslendirdiği eserlerde bir bas, bazen bir bariton ve en sık rastlanan ifadesi ile bir tenoru taklit etmede mükemmel sonuçlar verir. Bu nedenden dolayı, çoğu eserde müziğin dramatik ve lirik öğelerine göre hep onun sololarına rastlamak mümkündür.

16. yüzyılda keşfedilen bu çalgı, 17. yüzyıldan itibaren önemli eserlerin vazgeçilmez çalgısı olmuştur. Bach'ın viyolonsel suitleri, Haydn, Dvorak ve Elgar'ın viyolonsel konçertoları gibi sayısız eserlerde baş rolü üstlenmiştir.

Günümüze kadar da kalabilen bazı viyolonseller 1560'larda, İtalyan imalatçı Andrea Amati tarafından yapılmışlardır. (Bkz. Resim 1) 18. yy sonlarına kadar çello ön planda olan bir enstrüman değildi ve yazılı müziklerde basso continuo adı verilen ve ilk başlarda doğaçlama olarak yapılan eşliği seslendirerek parçadaki boşlukları doldururdu. Daha sonraları bu eşlik geleneği doğaçlama olmaktan çıkarak yazılı basso continuo partisi halini aldı. Ancak, barok dönemde, Antonio Vivaldi ve Luigi Boccherini gibi besteciler yalnızca Viyolonsel için eserler yazdılar. Johann Sebastian Bach'ın solo viyolonsel suitleri ile artık sadece solo viyolonsel üzerine müzik yazma olgusu hak ettiği yeri buldu. 19.

yüzyıla gelindiğinde çello için konçerto ve benzeri eserler Johannes Brahms ve Antonin Dvorak gibi isimler tarafından yazılmışlardı. 20. yüzyılda da Sergei Prokofiev ve Dmitri Shostakovich gibi besteciler viyolonselın olanaklarının sınırlarını genişleterek müzik tarihine sayısız eser kattılar.

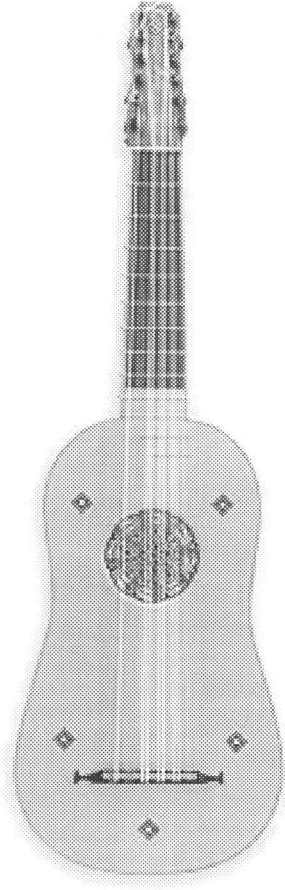

Resim 1

<<http://www.resimle.net/data/media/315/viyolonsel.jpg>>

Gamba

Viyolonsel keşfedilmeden önce, Gamba ailesinin bir ferdi olan Viola da Gamba adındaki çalgı vardı. Ancak o zamanlar viyolonselın atası olan Bass Violin (ya da bass viol) bugünkü viyolonsel görünümünden oldukça uzaktı. Gamba, İspanya'da yaşayan Vihoela (Vihuela) adında ve aynı isimli çalgının yapımcısı olan bir aile tarafından keşfedilmiştir. Vihoela'da arşe (yay) kullanılmazdı. Gitar gibi telli bir çalgıydı ancak arşe ile değil, telleri parmaklarla çekerek ses elde edilirdi. (Bkz. Resim 2)

Resim 2

<http://www.kirchmeyr.net/instrumente/vihuela/images/vihuela3_vorne_200.jpg>

Tıpkı viyolonsel gibi telli ve yayla çalınan bir çalgı olan Viol'ün, Türkçe karşılığı ile Bacaklar için Viol anlamına gelen Viola da Gamba türünün, bass viol ismindeki ve kalın ses veren, perdeleri bulunan ve pik (çalgının tabanından yere uzanan metal ya da ahşap çita ya da çubuk) kullanılmayan çeşidiydi. Genellikle 5 telli olan bu çalgının daha sonraları Nicholas Bertrand, Marin Marais gibi virtüozlar tarafından geliştirilmesi sonucunda 6, 7, hatta 8 telli versiyonları da yapılmıştır.

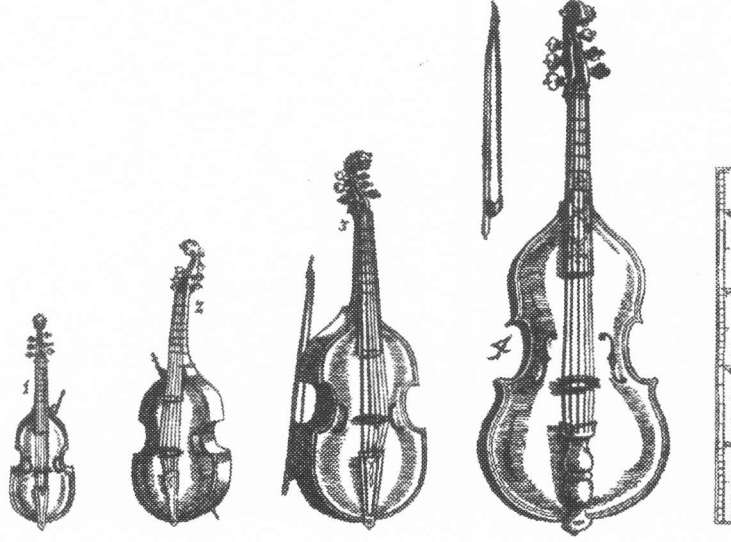
Resim 3

<http://www.wells.edu/images4/viol_da_gamba1a.jpg>

Çalgılarda kullanılan teller kuzu, koyun gibi hayvanların bağırsaklarının çeşitli işlemlerden geçtikten sonra kurutulması ile elde edilen tellerdi. Barok müziğin sonlarına yaklaşıldığında bile halen bu teller kullanılıyordu, ancak daha sonraları, diğer çalgıların gelişerek daha çok ses vermeleri sonucunda yetersiz ses üretmeleri nedeni ile tel yapımında daha çok ses veren yöntemler geliştirilmiş (Bkz. Resim 4), 1600 ortalarında bağırsak üzerine değişik kaplamalar ve sargılar yerleştirilmiş, en sonunda da günümüze yakın zamanlarda çelik üzeri sargılı olan ve yaylı çalgılar için geliştirilmiş tellerin kullanımı başlamıştır. Viyola da Gamba çalgısında çelik tel kullanılmamıştır.

Çalgıların gelişimi daha yüksek ve gür bir gamba sesine ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştur. Bu nedenle çalgının kendisinde de fiziki değişiklikler yapmak zorunluluğu doğmuştur. Barok evreyi takiben gamba, yerini barok çello adı verilen viyolonsel çeşidine bırakmıştır. Ancak Klasik evreye geçildiğinde Barok çello da günün ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeker duruma gelmiş, bu yüzden çalgının fiziki olgunluk açısından

doruk noktası olan bugünkü viyolonsele ulaşılmıştır. Çelik teller bu çalgı üzerinde kullanılmaya başlanmıştır.

Resim 4

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/75/Viola_da_gamba.png>

Gamba'da kullanılan bağırsak tellerin çalış açısından entonasyonu sağlamaktan, gürlük değişimlerinde (dinamiklerde), tiz registerda (ses genişliği) çalış zorlukları ve ses yüksekliği açısından zayıf kalışı nedeni ile o devirde yazılan eserler gamba çalgısına daha yatkın nitelikte ve teknik açıdan daha hafif ve görece kolay müziklerdi. Çelik telin keşfi ile bu zorluklar çok büyük oranda aşıldığından, bestecilerin viyolonsel müziği daha üst düzey bir teknik ve virtüozite gerektiren pasajlar içermeye başlamıştır.

Viola da gamba'nın viyolonselden bir diğer farkı da akort sistemidir. Bugünkü viyolonsel akort sisteminde iki tel arası tam beşli aralıkken, gambada standart lut akordunda olduğu gibi dörtlü aralıktı. İnceden kalına telleri Re, La, Mi, Do, Sol, Re ve eklenti olarak en kalına bir de La teli olarak akort edilen bass viol, Sol, Re, La, Fa, Do, Sol şeklinde akort edilen tenor viol ve son olarak bass violün bir oktav ince hali olarak akort edilen treble viol ile birlikte ayrıca viola da braccio adı verilen ve Türkçe karşılığı kol için viol olan viol ile birlikte barok öncesi müziği yaylı çalgılarının başlıcaları ifade edilmiş olur.

Bu algıların hepsi İspanya’da kullanılan ve telli olan ancak yayla alınmayan, düz köprölü bir çalgı olan vihuelanın, vihuelacıların bu çalgıyı bir yay aracılığı ile almayı keşfetmeleri sonucunda 15. yüzyılda yine İspanya’da vihuela da arco (yaylı vihuela) adı ile bulunmuştur. Bu esinin kaynağı başka bir yerel çalgı olan moorish rebabdır. Yaylı vihuela alış pozisyonu açısından gitara benzeyen vihuela pozisyonunu bırakarak bacaklar arasında tutularak alınmaya başlanmıştır (Bkz. Resim 5). Bu algı İspanya’dan, Borgia ailesi tarafından İtalya’ya getirilmiş, burada da bir İtalyan ismi olan Viola da Gamba adını almıştır.

Resim 5

<<http://www.orpheon.org/oldSite/Fotos/Fotos-kurs/JH04-ConsortConcert.jpg>>

“On yedinci yüzyılda, Monteverdi orkestrasında *viola da gamba* (bacak viol’u, bugünkü viyolonselın atası) ve *viola da braccia* (kol viol’u)

yanında *violina piccolo* (küçük keman) adı verilen çalgılar da vardı. Çağın yaylı çalgılarının bir başka türüsü, “cep kemani” anlamına gelen *pochette* ise daha çok dans öğretmenlerince kullanılırdı. Orta çağlardan beri renaissance boyunca, on yedinci yüzyılın ortalarına kadar kullanılmış olan viyoller, bugünün yaylı çalgılarına kıyasla, güçlü ve büyük bir tınıdan, renk ve ayrıntılarından yoksun çalgılardı.”(Mimaroglu, İ., Müzik Tarihi, Sf. 41-42)

Toplamda altı çeşidi olan bu ailede sırasıyla (çok nadir bulunan) Pardessus de Viole, Treble Viol, Alto Viol, Tenor Viol, Bass Viol, ve Contrabass Viol (aynı zamanda Violone olarak da bilinir) sayılabilir. Treble Viol, ebat olarak bugünkü kemana yakındır ancak daha derin bir gövdesi vardır. Standart olan Bass Viol ise bugünkü viyolonselden biraz daha ufaktır. İngiltere’de bass viol’ün daha ufak çeşitleri yapılmıştır bu çalgılara division viol ve yine nispeten daha küçük olan Lyra Viol adı verilmiştir. Almanya’da ise bass violler, Fransa’da basso continuo yapmak için tasarlanmış çalgılara oranla daha büyük yapılmıştı. Birbirine çok yakın çalgılar olan bariton viol ve viola d’amore çeneye yaslanarak çalınırdı. Bass viola da gamba 18. yüzyıla kadar solo bir çalgı olarak kullanılmaya devam etti. Bu özelliğinin yanı sıra harpsichord ve çembalo partisini tamamlayıcı nitelikteki basso continuo görevini de bırakmadı. 14. Louis’in en sevdiği çalgı olan Bass Viol’ün başlıca bestecileri arasında Marin Marais, Johann Sebastian Bach, Antonine Forqueray ve Carl Friedrich Abel sayılabilir.

Bu aileye mensup çalgıların kullanımı, konser salonlarının büyümesi, diğer çalgıların ses yüksekliklerinin, çalgıların gelişimi süresince artması ve sesin seyirciye yeteri kadar iletilmemesi sebepleri yüzünden yerini bugünkü çağdaşlarına bırakmış ve böylece repertuar açısından da bu çalgılar rönesans öncesi çalgılar olarak antik çalgılar olarak adlandırılmaya başlanmış ve tarihteki yerini almıştır.

Viyolonsel

En iyi örnekleri, 1538 ile 1560 yılları arasında Andrea Amati tarafından yapılmıştır. Güney Dakota'da bulunan Ulusal Müzik Müzesi'nde sergilenen The King (Kral) adı verilmiş olan çalgı, Washington DC'de bulunan Smithsonian Institution'da Stradivarius'un yaptığı Servais adlı çalgı, yine Stradivarius'un yaptığı, daha sonra Jacqueline Du Pre'nin ve bugün de Yo-Yo Ma tarafından çalınan Davidov isimli çalgı, Jullian Lloyd Webber'in çaldığı ve Stradivarius'un yaptığı Barjansky isimli çalgı, Soo Bae'nin çaldığı ve Stradivarius'un yaptığı Bonjour isimli çalgı, Tokyo Yaylı Dörtlüsünün viyolonselcisi Clive Greensmith'in çaldığı ve Stradivarius'un yaptığı Paganini-Ladenburg isimli çalgı, Mstislav Rostropovich'in çaldığı, Stradivarius'un yaptığı Duport isimli çalgı, Carlos Prieto'nun çaldığı, Stradivarius'un yaptığı 1720 Piatti isimli çalgı sayılabilir.

Dünyada pek çok müzik türünde kullanılan bu çalgının başlıca kullanım alanı klasik batı müziğidir. Bugünkü anlamda orkestranın vazgeçilmez çalgılarından biridir. Opera müziğinden senfonik müziğe, solo çalgı müziğinden oda müziğine kadar klasik batı müziğinin her alanında çok önemli bir yere sahiptir.

Solo Viyolonsel İçin Yazılmış Müziklerden Bazıları

Sadece viyolonsel için yazılmış müzikler arasında Johann Sebastian Bach'ın solo viyolonsel süitleri, Joseph Abaco'nun 11 adet solo viyolonsel için kaprisi, Samuel Adler'in eşliksiz çello için sonatı, Kalevi Aho'nun Solo IV adlı eseri, Hugh Aitken'in For the Cello başlıklı eseri, Franghis Ali-Zadeh'in Ivan Monighetti'ye adadığı İpek Yolu eserinin bir parçası olan Aşk Havasi başlıklı eseri, Maarten Altena'nın Figura for Cello başlıklı eseri, Stoyan Angelov'un Phrygian Fantazisi, Giovanni Battista Degl' Antonii'nin 12 Ricercate sopra il Violoncello'su, Malcolm Arnold'un Fantasy for Cello'su, Nicholas Bacri'nin Op.31 Suiti, Arnold Bax'ın Rhapsodic Ballad'ı, Elizabeth Bell'in Soliloquy for Cello Solo'su, Luciano Berio'nun Paul Sacher'e adadığı Les Mots Sont Allés'i ve Pierre

Boulez'e adadığı Chanson pour Pierre Boulez'i, Ernest Bloch'un Schelomo'su, Gaspar Cassado'nun Suiti, Elliott Carter'ın Figment'i, John Cage'in 59 ½ Seconds for Cello solo'su ve Atlas Eclipticallis'i, Johann Nepomuk David'in 2 Solo Sonatas for Cello'su, Henri Dutilleux'nün Paul Sacher'e adadığı Trois Strophes sur le Nom de Sacher'i, Domenico Gabrielli'nin 7 Ricercari for cello solo'su, Dimitri Borisovich Kabalevsky'nin Solo Çello için Minör ve Majör Etütleri, Zoltan Kodaly'nin Op.8 Solo Cello Sonata'sı ve Eşliksiz Çello için Kaprisi, Ernst Krenek'in Op.84 Süti, György Ligeti'nin Solo Cello Sonata'sı, Pietro Locatelli'nin, çevirisini Rohan de Saram'ın yaptığı Il Laberinto Armonico'su, Witold Lutoslawski'nin Paul Sacher'e adadığı Sacher Variation'u, Carlo Alfredo Piatti'nin Op.25 12 Kaprisi, Gregor Piatigorsky'nin solo çello için Syrinx ve A Stroll başlıklı eserleri, Astor Piazzola'nın 6 Tango etüdü, Sergei Prokofiev'in Op.133 Solo Cello Sonata ve Op.65 March'ı, Ahmed Adnan Saygun'un Op.31 Partita'sı, Alfred Schnittke'nin Klingende Buchtaben, Madrigal in Memoriam Oleg Kagan ve Improvisation adlı eserleri, Franz Schubert'in Erköning – Le Roi des Aulnes isimli eseri, Giovanni Sollima'nın 6 Kaprisi, Emil Tabakov'un Bis for Solo Cello başlıklı eseri, Paul Tortelier'in Re minör Süiti, Iannis Xenakis'in Kottos ve Sigfried Palm'a adadığı Nomos Alpha başlıklı eserleri, Bernd Alois Zimmerman'ın solo viyolonsel için Sonatası ve Short Studies başlıklı eserleri sayılabilir¹.

---

¹ List Of Solo Cello Pieces, Wikipedia Free Encyclopedia, Nisan 2010, <http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_solo_cello_pieces.>